

Nr 7.

*Utlåtande i anledning av väckt motion angående ändring
i 7 § lagen om semester.*

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 26, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *Olofsson* i Höganäs m. fl. hemställt, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning beträffande en ändring eller komplettering av semesterlagens 7 § så att de i motionen påtalade olägenheterna bli undanröjda».

I motionen anföres bland annat:

Om en arbetstagare råkar ut för ett sjukdomsfall som sträcker sig över tjugo dagar förlorar vederbörande en och en halv semesterdag om sjukdomstiden infaller i en och samma månad. Om däremot sjukdomsfallet inträffar i anslutning till ett månadsskifte och sjukdomstiden fördelar sig över två månader kan arbetstagaren, trots att antalet bortfallande arbetsdagar är detsamma, undgå reducering av semestertiden.

Dessa ojämna och slumpartade verkningar framträda med ännu större skärpa för arbetargrupper med förkortad arbetsvecka. Som exempel kunna nämnas arbetarna vid de skånska kolgruvorna, vilka på grund av arbetets pressande art ha fem dagars arbetsvecka med som regel lördagen fri.

Om en arbetstagare inom denna grupp råkar ut för ett sjukdomsfall som varar fjorton dagar förlorar han en och en halv semesterdag om sjukdomstiden infaller under en och samma månad. Om däremot sjukdomsfallet inträffar i anslutning till ett månadsskifte och sjukdomstiden fördelar sig på två månader bortfalla som regel tre semesterdagar. En arbetstagare inom denna grupp går i regel miste om en och en halv semesterdag vid en sjukdomstid av sju dagar om sjukdomstiden infaller under en och samma månad.

Det måste anses otillfredsställande att icke sjukdomstiden utan tidpunkten när sjukdomen infaller skall vara avgörande för lagens verkningar.

Det skulle kunna tänkas, att här påtalade olägenheter skulle kunna elimineras eller i varje fall minskas om 7 § utbyggdes med en kompletteringsregel innebärande att arbetstagare som varit anställd under hela kvalificeringsåret och haft sammanlagt exempelvis 240 arbetsdagar ändock skulle ha rätt till full semester.

Nu gällande semesterlag, *lagen den 29 juni 1945 om semester*, äger enligt 1 § tillämpning å arbetstagare i allmän eller enskild tjänst med undantag av sådana arbetstagare hos staten, för vilka gälla särskilda föreskrifter rörande semester. Från lagens tillämpning är ock undantagen arbetstagare, som är medlem av arbetsgivarens familj eller som avlönas uteslutande genom andel i vinst.

7 § i lagen har följande lydelse:

Semester utgår med en och en halv dag för varje kalendermånad av kvalifikationsåret, under vilken arbetstagaren för arbetsgivarens räkning utfört arbete å minst sexton dagar. Uppstår vid beräkningen av semesterns längd brutet dagantal, skall semestern utgå med närmast högre antal dagar.

Med dag, å vilken arbete utförts, jämföras dag, varunder arbetstagaren under pågående anställning

a) åtnjutit semester;

b) varit oförmögen till arbetet på grund av däri inträffat olycksfall eller sådan däri ådragen sjukdom, som avses i lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar;

c) i samband med havandeskap eller barnsbörd avhållit sig från arbetet, i den mån bortovaren icke överstigit tolv veckor; eller

d) fullgjort sådan i 27 § värnpliktslagen eller med stöd därav föreskriven militärövning om högst sextio dagar, som ej är beredskapsövning eller direkt ansluter sig till första tjänstgöring, dock att av tid för militärövning högst sextio dagar under varje kvalifikationsår må räknas arbetstagaren till godo.

Dag, under vilken arbetstagaren varit frånvarande från arbetet av anledning, som i andra stycket b)—d) sägs, skall icke jämföras med dag å vilken arbete utförts, därest arbete eljest uppenbarligen icke kunnat beredas arbetstagaren å sådan dag.

Om förlängd semester för vissa arbetstagare med hälsofarligt arbete stadgas i särskild lag.

I. Anknytningen till kalendermånad.

1936 års *semestersakkunniga* framhöllo i sitt betänkande med förslag till lag om semester (SOU 1937: 49), att anledningen till att i den föreslagna lagen föreskrift lämnats om anknytning till kalendermånad berodde på att man velat undvika att för varje arbetstagare räkna med ett särskilt, i och för sig likgiltigt datum för anställningens tillträde.

I propositionen nr 286 till 1938 års riksdag anförde föredragande departementschefen angående förevarande spörsmål följande:

Den av de sakkunniga förordade kombinationen mellan viss tids anställning och det därunder utförda arbetet synes mig vara lämpligt avvägd. Uppenbarligen bliva bestämmelserna om att visst arbete skall hava utförts lättast att i praktiken tillämpa, om de såsom i sakkunnigförslaget hänföra sig till förhållandena under varje kalendermånad. Jag vill ingalunda bestrida, att icke därigenom kan, såsom framhållits av bland annat svenska arbetsgivareföreningen, uppkomma vissa ojämnheter. Den av föreningen förordade bestämmelsen med sammanräkning under hela kvalifikations-tiden av samtliga dagar för bortovaro från arbetet synes vara besvärligare att tillämpa än sakkunnigförslagets enkla regel och lär dessutom i vissa fall kunna drabba arbetstagaren för hårt. Om nämligen antalet dagar, som skola borträknas, under ett helt kalenderår endast uppgår till tjugofyra, eller alltså i genomsnitt två per månad, synes arbetstagaren skäligen ej böra vidkännas något avdrag å semesterrätten. Jag förordar därför sakkunnigförslaget i denna del.

I sitt i anledning av propositionen avgivna utlåtande, nr 58, uttalade andra lagutskottet bland annat:

I likhet med departementschefen anser utskottet, att kombinationen av villkoren om anställningstid och arbetad tid bör ske genom en föreskrift om att semesterrätt föreligger för månad, under vilken arbetstagaren utfört arbete å visst antal dagar. Däremot synes icke en avdragsregel böra lämnas med hänsyn till sammanlagda antalet dagar för frånvaro under helt år, då, såsom departementschefen anfört, en sådan bestämmelse i många fall kan drabba arbetstagaren för hårt. Det kan vidare enligt utskottets uppfattning icke vara lämpligt, att man hänför villkoret om viss arbetad tid till antalet per månad utförda arbetstimmar. Anledningen härtill är, att såsom allmän förutsättning för beräkning av arbetad tid gäller, att varje dag, under vilken arbete — låt vara endast en kortare tid — utförts, skall anses såsom arbetsdag. Någon rubbning i denna princip kan utskottet icke tillstyrka.

I sitt år 1944 avgivna betänkande (SOU 1944:59) föreslog 1942 års semesterkommitté, att lagens huvudregel i fråga om semesterns längd — att semester omfattade en dag för varje sådan kalendermånad under kvalifikationstiden, varunder arbetstagaren för arbetsgivarens räkning utfört arbete å minst 16 dagar — skulle bibehållas.

Förslaget lämnades allmänt utan erinran.

Landsorganisationen anmärkte dock, att ett flertal till organisationen anslutna fackförbund påyrkat ändringar i olika avseenden av denna bestämmelse. Bland annat hade svenska beklädnadsarbetareförbundet — under framhållande av att bestämmelsen kunde medföra förlust av semesterrätt för arbetstagare med varierande arbetstillgång, beroende på arbetsgivarens sätt att förlägga arbetstiden eller företaga permittering — föreslagit sådan ändring, att anknytningen till kalendermånad upphävdes och antalet arbetsdagar under kvalifikationsåret delades med 16, därvid kvoten skulle utvisa semesterdagarnas antal, dock med maximering av detta till 12. *Landsorganisationen* anförde vidare bland annat följande.

Det kan icke bestridas, att den ovillkorliga anknytningen till kalendermånad i åtskilliga fall lett till resultat, som från synpunkten av rättvisa och billighet framstått såsom stötande. Att i gällande lag kvalifikationen beräknas per kalendermånad sammanhänger med att man i enkelhetens intresse velat undvika att räkna med individuella anställningsmånader. Under remissbehandlingen av 1936 års sakkunnigas förslag påtalades från vissa håll de oegentligheter, som kunde följa av beräkningen per kalendermånad; bland annat uttalade länsstyrelsen i Stockholms län att semesterns längd borde bestämmas med hänsyn till sammanlagda antalet arbetsdagar under kvalifikationsåret.

I princip synes ock sistnämnda beräkningssätt vara att föredraga framför det nuvarande. Mot den av beklädnadsarbetareförbundet föreslagna regeln kunde knappast heller riktas den anmärkningen, att den tekniskt vore mer komplicerad än månadsregeln; om divisorn bör vara 16 eller något annat tal kan naturligtvis diskuteras. Då *landsorganisationen* i förvarande sammanhang icke anser sig böra föreslå en omläggning av kvalifikationsberäkningen, beror detta främst på att en dylik omläggning ej torde kunna ske utan ytterligare utredning. Flertalet förbund har också ansett sig kunna acceptera den nuvarande regeln.

I proposition nr 273 till 1945 års riksdag med förslag till lag om semester uttalade föredragande departementschefen bland annat:

Jag har redan tidigare tillkännagivit att jag ansluter mig till kommitténs uppfattning, att den nuvarande lagens regel om rätt för arbetstagare till semester med en dag för varje kalendermånad, under vilken han för arbetsgivarens räkning utfört arbete å minst 16 dagar, bör lämnas orubbad. Redan vid den nuvarande lagens tillkomst stod det klart, att vissa ojämnheter kunde uppkomma genom arbetets anknytning till kalendermånaden. Regeln ansågs emellertid ha så stora praktiska fördelar att dessa ojämnheter ej borde verka utslagsgivande. Enligt min tanke ha erfarenheterna under de gångna åren icke varit sådana, att de motivera ett ändrat ståndpunktstagande till ifrågavarande spörsmål. Jag vill allenast tillägga att, sedan kravet på viss tids fortlöpande anställning icke längre upprätthålles såsom villkor för semesterrätt, en minskning av faktorn 16 skulle kunna få som följd att arbetstagaren kunde kvalificera sig till en semesterförmån, som motsvarade mer än en betald ledighetsdag i månaden.

Propositionen behandlades av andra lagutskottet, som i sitt utlåtande nr 59 bland annat anförde:

Utskottet förbiser icke, att regeln, att rätt till semester endast föreligger för kalendermånad under vilken arbetstagaren för arbetsgivarens räkning utfört arbete å minst 16 dagar, kan medföra vissa ojämnheter. Detta framträder särskilt i fråga om kortvariga anställningar, som börja i mitten av en kalendermånad för att upphöra omkring mitten av en annan kalendermånad. Inom utskottet ha uttalats farhågor för att nämnda regel skulle kunna föranleda arbetsgivarna att avsiktligt förlägga en kortvarig anställning så, att arbetstagaren icke uppnår 16 arbetsdagar under vare sig den kalendermånad, då han tillträtt anställningen, eller den, under vilken hans anställning upphör. I sakens natur ligger att uppställandet av en fix gräns sådan som vissa dagars arbete i månaden alltid kan föranleda påstående, att de arbetstagare som falla under gränsen bli orättvist behandlade. Det torde emellertid med den utformning förslaget erhållit icke vara möjligt att minska faktorn 16. Ej heller synes det låta sig göra att tillföra lagen någon regel av huvudsakligt innehåll att arbetstagare — som fullgjort minst 16 dagars arbete tillhoppa under den månad varunder anställningen tillträtts och den under vilken anställningen frånträtts utan att likväl för någondera månaden ha förvärvat semesterrätt — skall för dessa månader gemensamt äga rätt till en semesterdag. I båda fallen skulle nämligen följden bli, att arbetstagaren enligt lagen kunde bli berättigad till mer än en betald ledighetsdag i månaden. Såvitt utskottet kunnat finna, torde ett förhinderande av ifrågakomna ojämnheter ej kunna ske i annan ordning än genom att lagens konstruktion ändras.

I samband med behandlingen vid 1951 års riksdag av propositionen nr 72 med förslag till lag om ändring i lagen om semester hade utskottet till behandling två motioner, vari förevarande spörsmål jämväl berördes. Efter att ha hänvisat till sitt ovan omförmälda, till 1945 års riksdag avgivna utlåtande nr 59, anförde utskottet:

I motionerna nämns som exempel, att en flottningsarbetare icke erhöle semester eller semesterlön om han, som i bäckflottningarna kunde bli fallet, arbetar femton dagar den ena månaden och lika lång tid den andra,

alltså på bägge sidor om ett månads- eller kvartalsskifte. En sådan ordning är enligt utskottets mening mindre tillfredsställande. Utskottet uttalade emellertid redan i sitt år 1945 avgivna utlåtande, att det låge i sakens natur att uppställandet av en fix gräns alltid kunde föranleda påstående, att de arbetstagare, som fölle under gränsen, bleve orättvist behandlade; det torde med den utformning 1945 års semesterlag erhållit icke vara möjligt att minska faktorn 16. Såvitt utskottet då kunde finna borde ett förhinderande av ifrågakomna ojämnheter ej kunna ske i annan ordning än genom att lagens konstruktion ändrades. I vissa kollektivavtal har man, enligt vad utskottet erfarit, löst frågan genom att frångå begränsningen till kalendermånad eller kalenderkvartal. Utskottet anser sig dock icke nu kunna förordna en så genomgripande ändring av semesterlagen, som ett tillmötesgående av motionerna på denna punkt skulle innebära.

II. Sjukdom som privilegierad frånvaro.

Efter att ha berört de orsaker till frånvaro från arbetet, som borde privilegieras vid beräkning av semesterrätt, anförde 1936 års *semestersakkunniga* i sitt betänkande med förslag till lag om semester (SOU 1937: 49) bland annat följande:

Beträffande vissa andra fall kunde tvekan anses råda, om privilegiering av viss orsak till bortovaro från arbetet borde ske. Detta gällde främst sådan sjukdom, som ej förorsakats av olycksfall i arbetet och som ej kunde betecknas såsom yrkessjukdom. Härvidlag föreläge visserligen ömmande skäl och ofta nog vore behovet av rekreation efter en genomgången sjukdom mycket stort. Det måste emellertid ihågkommas, att det här gällde en ekonomisk belastning för arbetsgivarna. De sakkunniga ansåge det icke gärna vara tänkbart, att man genom en lagbestämmelse skulle ålägga arbetsgivarna att låta arbetstagarna åtnjuta semester, belöpande på sjukdomstid, i vidare mån än arbetsgivarna kunde anses vara skyldiga att utgiva lön under sjukdomen. Uttryckliga regler härom funnes endast i sjömanslagen.

I propositionen nr 286 till 1938 års riksdag anförde *föredragande departementschefen*, att han gärna sett, att det varit möjligt att med någon tidsbegränsning privilegiera även annan sjukdomstid än den i sakkunnigförslaget omnämnda. I likhet med de sakkunniga befarade emellertid departementschefen, att en bestämmelse härom skulle medföra risk för uppsägning från arbetsgivarens sida.

1942 års *semesterkommitté* (SOU 1944: 59) föreslog inga andra ändringar i då gällande privilegieringsbestämmelser än att till privilegierad frånvaro skulle hänföras även havandeskapstid (med viss maximering).

I yttrande över kommitténs förslag förklarade *Landsorganisationen*, att billighetsskäl talade för att även vanlig sjukdomstid — intill viss tid — privilegierades. Även *Svensk sjuksköterskeförening* förordade, att frånvaro från arbetet till följd av annan sjukdom än yrkessjukdom finge anse såsom arbetad tid.

I propositionen nr 273 till 1945 års riksdag yttrade *föredragande statsrådet* bland annat:

Från ett par håll har yrkats, att även annan sjukdomstid än sådan, under vilken arbetstagaren varit frånvarande från arbetet på grund av yrkessjukdom, måtte få räknas såsom arbetad tid enligt semesterlagen. Hur långt man bör utsträcka möjligheten för arbetstagare, som är förhindrad att utföra sitt arbete, att det oaktat kvalificera sig för semester, kan givetvis vara föremål för delade meningar, och vissa skäl kunna onekligen anföras för att, åtminstone i någon utsträckning, privilegiera även vanlig sjukdomstid. Å andra sidan måste emellertid uppfattningen av semestern såsom en genom arbete intjänad förmån beaktas. För arbetsgivaren innebär varje utsträckning av de privilegierade frånvaroorsakerna en motsvarande ekonomisk belastning. Även för arbetstagarparten kan en sådan utsträckning vara till nackdel, då den kan göra arbetsgivarna mera benägna att tillgripa ett avskedande än eljest. Vid övervägande av denna fråga har jag därför stannat för att icke nu föreslå någon lagändring i förevarande hänseende och att således icke medgiva något tillgodoräknande i semesterhänseende av vanlig sjukdomstid. Detta spörsmål torde i stället få lösas avtalsvägen. Så synes ock ha skett i icke obetydlig utsträckning.

Vid 1948 års riksdag väcktes tre motioner, i vilka upptogs frågan om sjukdom som privilegierad frånvaro. Motionerna behandlades av andra lagutskottet, som i sitt utlåtande nr 27 anförde bland annat följande:

Semesterlagen vilar på den grundtanken, att semesterrätten är en intjänad löneförmån. Detta har medfört, att semestern i princip gjorts beroende av den tid, under vilken arbetstagaren utfört arbete för arbetsgivarens räkning. Från denna princip har visserligen i 7 § andra stycket semesterlagen gjorts undantag, men det är självfallet, att avvikelser från lagens grundprincip måste ske med stor försiktighet. Enligt semesterlagens nuvarande lydelse är arbetstagens frånvaro från arbete på grund av olycksfall i arbetet eller på grund av yrkessjukdom i semesterhänseende jämställd med arbetad tid. Detta utgör givetvis i och för sig icke något skäl för att frånvaro på grund av annat olycksfall eller annan sjukdom i semesterhänseende skall privilegieras. Vissa skäl kunna emellertid anföras för att i någon utsträckning privilegiera även vanlig sjukdomstid. I samband med den av utskottet förordade utredningen av frågan om förbud för arbetsgivare att förlägga en arbetstages semester till tid, då denne är sjuk, synes även frågan om privilegiering av frånvaro på grund av vanlig sjukdom böra övervägas. Därvid bör emellertid uppmärksammas, att varje utsträckning av de privilegierade frånvaroorsakerna innebär en ekonomisk belastning för arbetsgivarna.

Utskottet hemställde, bl. a., att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning av frågan om att i semesterhänseende i viss utsträckning med arbetad tid jämställa frånvaro från arbetet på grund av annat olycksfall än olycksfall i arbetet eller annan sjukdom än sådan i arbetet ådragen sjukdom, som avsåges i lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar, samt att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Ifrågavarande spörsmål förelades även 1951 års riksdag. I anledning av propositionen nr 72 väcktes två motioner, vari frågan om sjukdom som privilegierad frånvaro upptogs.

I sitt i ärendet avgivna utlåtande, nr 28, anförde andra lagutskottet i denna del:

Utskottet får i anledning av motionerna hänvisa till att föredragande departementschefen i propositionen omnämnt, att vissa ändringsförslag berörande skilda delar av semesterlagen i tidigare sammanhang aktualiserats på olika sätt. Departementschefen torde här avse även förevarande spörsmål. Enligt departementschefen syntes det emellertid icke lämpligt att i samband med förslaget rörande tre veckors semester behandla de av honom åsyftade specialspörsmålen. Departementschefen nämner till sist, att han i sinom tid torde få återkomma till dessa i den mån anledning därtill föreligger. Med hänsyn till detta uttalande anser utskottet ej skäl föreligga att föreslå riksdagen någon åtgärd i anledning av nu berörda motioner i denna del.

III. Utskottet.

Sedan lång tid tillbaka ha spörsmål, likartade med dem, som beröras i förevarande motion, varit föremål för uppmärksamhet. Redan vid antagandet av 1938 års lag om semester var man medveten om att systemet med arbetsdagarnas anknytning till kalendermånad kunde komma att medför vissa ojämnheter. Den föreslagna, enkla regeln ansågs emellertid förenad med så stora praktiska fördelar, att den allmänt godtogs.

Då frågan om anknytning till kalendermånad behandlades vid fjolårets riksdag, uttalade utskottet, att ifrågavarande förhållanden voro mindre tillfredsställande, men att utskottet dock icke ansåge sig kunna förorda en så genomgripande ändring av semesterlagen, som ett tillmötesgående av de då framförda yrkandena skulle innebära. Utskottet påpekade vidare, att, enligt vad utskottet erfarit, frågan hade lösts i vissa kollektivavtal genom att ett annat beräkningssätt kommit till användning.

I de av motionärerna påtalade fallen synas de gällande bestämmelserna kunna medföra otillfredsställande resultat, och en beräkning av semestertiden efter antalet arbetsdagar under kvalifikationsåret skulle i dylika fall måhända vara att föredraga. Möjligt är att spörsmålet skulle kunna lösas genom en särskild kompletterande bestämmelse, som toge hänsyn till totala antalet arbetsdagar under kvalifikationsåret. Utskottet, som finner frågan böra uppmärksammas, anser den dock vara ett sådant gränsdragningsproblem, som tills vidare bör lösas genom avtal. I samband med att andra ifrågasatta ändringsförslag berörande skilda delar av semesterlagen av Kungl. Maj:t upptagas till prövning, torde jämväl detta spörsmål kunna förväntas bli närmare övervägt.

Härtill kommer att spörsmålet äger mycket nära samband med frågan, huruvida i semesterhänseende med arbetad tid bör i viss utsträckning jämsställas frånvaro från arbetet på grund av annat olycksfall än olycksfall i arbetet eller annan sjukdom än sådan i arbetet ådragen sjukdom, som avses i lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar. Angående denna

fråga har 1948 års riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t anhållit om utredning, och ärendet är för närvarande beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion, II: 26, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 12 februari 1952.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Närvarande: Se under utlåtande nr 5.
